

Є.Ф. Шевченко

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

Конспекти нестандартних уроків
5–11 класи

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

ББК 74.268.1Укр.–я721
Ш 37

Шевченко Є.Ф.

Ш 37 Розвиток зв'язного мовлення: Конспекти нестандартних уроків.
5–11 класи. — Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. — 80 с.

ISBN 978-966-10-2603-1

У посібнику подано конспекти уроків з розвитку зв'язного мовлення згідно чинної програми. Зібрано цікавий матеріал для проведення уроків нестандартної форми з використанням інноваційних методів. Посібник допоможе вчителю розвивати творчі здібності учнів, залучати їх до самостійної творчості.

Посібник рекомендовано учителям-словесникам та студентам педагогічних навчальних закладів.

ББК 74.268.1Укр.–я721

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-2603-1

© Є.Ф. Шевченко, 2009
© Навчальна книга – Богдан,
майнові права, 2012

Передмова

У посібнику подано конспекти уроків з розвитку зв'язного мовлення, які допоможуть учителеві розкрити дітям неповторний світ казки, залучити їх до створення власних казкових образів (5–7 класи). Для 6-го класу пропонується цікавий матеріал для написання оповідання на основі почутого. Твір та стаття в газету на морально-етичну тему – для старшокласників. Вони вчать сприймати світ не тільки розумом, а й серцем, задумуючись над поняттями добра і зла.

Лінгвістичний турнір (8 клас) сприятиме підвищенню інтелектуального рівня учнів, поглибленню інтересу до вивчення рідного слова.

Урок-семінар «Морозенко – славний лицар України» (10–11 класи) зацікавить учнів історією рідного краю.

Уроки «Мовний обов'язок громадян. Культура спілкування» і «Мовний етикет українців» (10–11 класи) ознайомлять із проблемами розвитку української мови в сучасній Україні, формуватимуть навички культури спілкування.

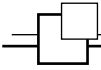
Уроки розвитку зв'язного мовлення повинні стати для учнів животворним джерелом, що дає насагу для прояву фантазії. Вони є важливим засобом розумового розвитку школярів, формування їхніх естетичних почуттів і моральних принципів.

Сучасна інтелігентна людина повинна шанувати слово, дбати про його культуру, бо збіднення мови призводить до духовного зубожіння.

Посібник допоможе вчителю формувати культуру мовлення учнів.

ЗМІСТ

Передмова	3
5 клас	
Розвиток зв'язного мовлення. Складання казки	5
6 клас	
Оповідання на дану тему на основі почутого, прочитаного	11
7 клас	
Розвиток зв'язного мовлення. «Прощай, Морфологіє!»	17
8 клас	
Лінгвістичний турнір	26
9 клас	
Розвиток зв'язного мовлення . Твір на морально-етичну тему	33
10–11 класи	
Розвиток зв'язного мовлення. Мовний етикет українців	45
Урок-семінар із розвитку зв'язного мовлення. Морозенко — славний лицар України	53
Розвиток зв'язного мовлення. Стаття в газету на морально-етичну тему	64
Мовний обов'язок громадян. Культура спілкування	69

Тема уроку. Розвиток зв'язного мовлення. Складання казки

Мета: розвивати уяву, фантазію, творчі здібності учнів, збагачувати їх словниковий запас; формувати розуміння добра і зла, вчити проводити аналогію із життям; заохочувати учнів до читання і написання казок.

Тип уроку: урок розвитку зв'язного мовлення, формування вмінь і навичок.

Форма проведення: урок-подорож у формі граматичної казки.

Обладнання:

1. «Українські народні казки», К., «Веселка», 1987.
2. «Казки народів світу», К., «Веселка», 1992.
3. Комплект «Слово і образ».
4. Ілюстрації до казок.

Матеріал для вчителя.

Кожен вчитель задумується, як донести до школяра багатство й красу рідного слова. Вивчення мови і літератури в 5 – 6 класах має свої специфічні особливості. Діти сприймають життя як гру. Їхні очі широко відкриті назустріч казковому, незвичайному. Вони охоче, з великим задоволенням виконують такі завдання, де є можливість проявити творчу індивідуальність.

«Створення казок – один із найцікавіших для дітей видів поетичної творчості. Водночас це важливий засіб розумового розвитку. Якщо ви бажаєте, щоб діти творили, створювали художні образи, перенесіть із вогника своєї творчості хоча б одну іскру в свідомість дитини, – писав відомий педагог Василь Сухомлинський. – Казка, гра, фантазія – животворне джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнень... Через казкові образи в свідомість дітей входить слово з його найтоншими відтінками; воно стає сферою духовного життя дитини, засобом висловлення думок, почуттів – живою реальністю мислення. Під впливом почуттів, навіяних казковими

образами, дитина вчиться мислити словами. Без казки – живої, яскравої, що оволоділа почуттями і свідомістю дитини, – неможливо уявити дитячого мислення і дитячої мови як певного ступеня людського мислення і мови.

Казка невіддільна від краси, сприяє розвитку естетичних почуттів, без яких неможливе благородство душі, щира чуйність до людського нещастя, горя, страждань. Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем. З казки дитина черпає перші уявлення про справедливість і несправедливість. Казка виховує любов до рідної землі...»

Затишно дітям в пазусі казок,
отак би й слухав про царя Салтана
або про те, як весело козак
обманював турецького султана.
Про карих коней з полуменем грив,
про чаклуна, що все на світі може.
І хто б там що не говорив,
а згине зло і правда переможе! –

так сказала про казку українська поетеса Ліна Костенко.

ХІД УРОКУ

I. Вступне слово вчителя.

Чи знайдеться у світі людина, яка хоча б раз у житті не мандрувала чарівною країною казок? Багато хто рушав до неї, дивовижної, таємничої, доброї, мудрої і справедливої, міцно тримаючись за руки бабусі чи мами. У цій дивовижній хатці нас завжди чекають герої казок: пан Коцький, Коза-Дерева, Колобок, Зайчик-побігайчик, Лисичка-сестричка.

Зустріч із народними казками – завжди свято. Іван Франко у післяслові до збірки «Коли ще звірі говорили» писав: «Вони вкорінюють у нашій душі любов до рідного слова, його краси, простоти і чарівної милозвучності. Тисячі речей у житті забудете, а тих хвиль, коли вам люба мама чи бабуся оповідала байки, не забудете до смерті».

Казок у світі, як зір на небі, не злічити. Казки з давніх-давен були духовним надбанням в усіх народів земної кулі.

Назва «казка» походить від слова «казати» (розповідати).

Недаремно кажуть: «Казка – дитинство людства і його мудрість».

II. Евристична бесіда.

– Назвіть найбільш характерну особливість казки. (*Фантазія, вигадка, фантастика: фантастичні події, казкові герої, чудодійні предмети.*)

– Ким же став твій син? – спитала Чорнокоса мати.

Видатним музикантом, – з гордістю відповіла Білокоса. – Він тепер диригує оркестром, виступає у найбільшому театрі, буває за кордоном. І назвала ім'я сина.

– А твій ким став?

– Хліборобом. Механізатором. Син мій оре землю й сіє хліб, збирає врожай. Живемо ми в селі, у сина двоє дітей...

– А, проте, щастя тебе обминуло, – сказала Білокоса. – Твій син став простою, нікому не відомою людиною... Їх мільйони.

І дня не минуло, а до Чорнокосої матері приїхав із села син. В очах неньки світилася радість, здавалося, вона в цю мить забула про всі болі.

– Видужуйте, мамо, – сказав син і на прощання поцілував її.

А до Білокосої матері ніхто не прийшов.

– У сина зараз концерт... Якби не концерт, він, звичайно, прийшов би, – задумано мовила Білокоса.

На другий вечір до Чорнокосої матері знову приїхав син – хлібороб. Привіз бджолиний мед, паляницю, яблука. Від щастя обличчя в Чорнокосої жінки світилося і зморшки розправлялися. А до Білокосої матері ніхто не приходив. Увечері жінки лежали мовчки. Чорнокоса усміхалася, а Білокоса тихо зітхала, боячись, щоб не почула сусідка.

Так повторювалося і втретє, і вчетверте.

Минув місяць, а до Білокосої матері так ніхто й не приходив. Лікарі сказали Чорнокосій матері: «Тепер ви зовсім здорові». А Білокосій лікар тихо промовив: «Вам ще треба полежати. Звичайно, ви теж станете здоровою». Говорячи це, лікар дивився чомусь убік.

За Чорнокосою матір'ю приїхав син. Він привіз букет великих червоних троянд.

Прощаючись із Чорнокосою матір'ю, Білокоса попросила побути з нею кілька хвилин наодинці. Коли з палати всі вийшли, Білокоса мати зі сльозами на очах сказала:

– Скажи, любя, як ти виховала такого сина? Ти щаслива, а я... – і вона заплакала.

– Ми розлучаємось і ніколи більше не побачимось, – сказала Чорнокоса. Тому я скажу тобі всю правду. Син, якого я народила в той щасливий день, помер. Помер, коли йому не було ще й року... А це... не кровний мій син, але рідний! Я усиновила його трирічним хлопчиком. Але я для нього – рідна мати. Ти це бачила своїми очима. Я щаслива. А ти нещасна людина, і я глибоко співчуваю тобі. Якби ти знала, як я страждала ці дні за тебе! Вийдеш з лікарні

– піди до сина й скажи: його бездушність повернеться проти нього. Як він ставиться до матері, так і його діти ставитимуться до нього.

Байдужість до батька – матері не прощається.

В. Сухомлинський

Запитання до учнів:

- Якими хотіли бачити матері своїх дітей?
- Чому син Білокосої матері виріс черствим і бездушним?
- Яку матір ви б назвали рідною – ту, що народила, чи ту, що виховала?

Слово вчителя.

У заповідях Господніх сказано: «Шануй батька свого і матір свою». Ніколи не втратять актуальності ці слова. Народна мораль вимагає шанобливого ставлення до матері. Не випадково до матері було прийнято звертатися на «Ви». Кожен з нас повинен виховувати в собі благородне почуття любові й пошани до батьків. Чи завжди ми усвідомлюємо це? Подивіться в мамині очі! Чи не ваша байдужість і неухважність посіяла в них смуток?

Й перед тим, як щось зробити маєте,

Одірвітеся на мить од справ

І огляньтесь...

і впізнайте: «Мати...»

Більше стане на землі добра.

Тихо лине мелодія «Пісня про рушник» А. Малишка.

4 читець.

Кожна моя дорога –
Зморшка нова у нені,
Кожна моя тривога –
Пасемце сиве у неї...

Багато доріг покличе вас у житті, але шлях, який веде до рідного дому, забувати не можна, бо в материнській оселі – корінь вашого роду, неперервна нитка життя, свята мамина пісня.

– А хто з вас знає, яка улюблена пісня вашої мами?

(Звучать улюблені мелодії матерів...)

Мабуть, немає поета, який би не присвятив матері щирих рядків. Вони – нагадування усім дочкам і синам, що треба берегти матерів, поки вони живі.

5 читець.

Пісня про матір

Посіяла людям
літа свої, літечка житом,

Олесь Гончар писав:

«Усунути деформацію мови, очистити її від спотворень, повернути нашій мові справжню народну красу – це справа честі всіх нас, і старших, і молодших, це природний обов'язок перед незалежною, вільною Україною».

Слово вчителя.

У нашій школі працює творча студія «Первоцвіт». У своїх віршах студійці торкаються і мовних проблем. У Віші «Мова» Назарчук Віталій пише:

Воскресла наша рідна мова,
Хоч слово кидали в огонь,
Цвіте в народі веселково,
Немов весняний диво-сон.
Нащо нам дві державні мови?
Дві мови – мовби дві душі!
Хай душа не ділиться,
У слові ріднім втілиться!

Вірш Олі Глинчук «Любіть красу своєї мови!» був опублікований у районній газеті «Народне слово».

О мово-чарівнице,
Любов в тобі іскриться,
Усе твоє багатство –
Бездонная криниця.
Тож квітни і стелися,
Як пісня вільна в лузі.
До серденька горнися,
Зігрій у горі й тузі.

Може, і у вашій душі народяться поетичні рядки про рідне слово, бо, як писав Микола Реріх, «особливо у дні тяжкі ми повинні творити молитву серця про прекрасне». Закликом до дії нехай стануть для вас слова:

Не розчаруйсь в Україні,
Вона – свята, а грішні – ми.
В її недолі часто винні
Її ж бо дочки і сини.
Не розчаруйсь в мові рідній,
А зрозумій її печаль,
Що робиш ти для неї нині –
У себе спершу запитай !

IV. Домашнє завдання.

Написати твір-роздум на одну із запропонованих тем або вірш про рідне слово.

Використана література.

1. Борис Харчук, стаття «Слово і народ».
2. Роман Іваничук, «Яничари».
3. Галина Сагач, «Золотослів».
4. Н. Дика, «Словник труднощів щодо вимови та написання слів», журнал «Дивослово», №2, 2003 р.
5. Матеріали рубрики «Плекаймо слово!» (ж. «Дивослово»).

Навчальне видання

ШЕВЧЕНКО Євгенія Феодосіївна

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

Конспекти нестандартних уроків
5–11 класи

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактори *Надія Бульчак, Галина Домарецька*
Обкладинка *Володимира Басалиги*
Комп'ютерна верстка *Ольги Швед, Галини Телев'як*

Підписано до друку 02.11.2011. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times. Умовн. друк. арк. 4,65. Умовн. фарбо-відб. 4,65.

Видавництво "Навчальна книга – Богдан"
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
ДК №370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-06-07; 52-05-48; 52-19-66
publishing@budny.te.ua, office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com

